

Nagyon erős és a szokványostól eltérő a Csörgőhéő Csuli-alakításod az Úri muriban. Hogy készültél rá? Újraolvastad a regényt? Fölidéztél korábbi előadásokat?

– Csak egy Úri murit láttam néhány éve a POSZT-on. Ilyés Robi játszotta Szachmáryt, őt nagyon kedvelem, az osztálytársam volt. A mi előadásunkra készült darbváltozatról László Zsolt és Schell Juci azt mondta még az olvasópróba előtt, hogy olyan, mintha Csulit rám írták volna. Ez mindig veszélyes, mert ha valamennyire jól megoldod, akkor azt mondják, azért, mert te magad vagy, ha meg nem, akkor saját magaddal is bajban vagy, ha már ezt se tudod megcsinálni. De mikor elolvastam, azt gondoltam, mégsem olyan, mint én. Sokkal szélsőségesebb, durvább fickó. Nem érdekl, vagy nem veszi észre, hogy vág vagy bánt. Az igaz, hogy én is ilyen viccelődő ember vagyok, csak nem ennyire szélsőségesen. Én is mondok poént más kárára, amivel könnyű sikeresnek lenni, és ez nálam se tudatos. De ha észreveszem, hogy bántok, akkor rossz érzésem van, és

– Zoli határozottan kijelentette, hogy nem akar népszínműves ihaj-csuhajt, hanem valódi embereket és emberi viszonyokat szeretne. Számomra érdekes felismerés, hogy Móricz majdnem csehovi mélységű író. Például ott van Schell és László Zsolt – Eszter és Szachmáry – jelenete, amiben nincs minden szavakkal elmondva. Zsámbékinál meg Székelynél tanultuk, hogy egy helyzetgyakorlat akkor jó, ha a mondatok sokkal többre utalnak, és a nézőnek majd később derül ki, mi minden van még a kapcsolatok mögött. Számomra megdöbbenő élmény, hogy Móricz ezt írta meg. Addig én is azt gondoltam, hogy majd tinglitanglizunk, jókat nótázunk, és a végén főbe lövi magát egy ember. Lehet, hogy ez most szegénységi bizonyítvány, de az én fejemben az Úri muri egy mulató darab volt, aminek a közepén beharsogják Csuli fülébe, hogy megdöglött a nagy kan. A próbák közben kezdtem érezni, hogy ha én játszom, vagy ahogy én játszhatom Csulit, több is lehet benne, mert ez egy veszélyes pali. Tehetséges, szimpatikus és rendkívül veszélyes ember, mert jó vele menni,

Belehalnák, ha elkezdenék szerepeket játszani

BESZÉLGETÉS STOHL ANDRÁSSAL

kompenzállok, hogy helyrehozzam. Egyébként Bezerédi is adott ilyen instrukciót. Például amikor a zsidó Vágner tanárt leütöm, azt mondta, utána az engesztelés sokkal hosszabb legyen.

– Egyértelmű, hogy hirtelen nagy váltásokat csinálsz. Csuli gesztusai spontánok. Nincs benne eleve elrendelve a rossz és a jó.

– Olyan, mint egy tornádó. Elindul, és attól kezdve nincs határ. Mindig a pillanat löki tovább. Gyorsan reagál, és utána azonnal vág az esze. Igazán tehetséges ember, csak nem arrafelé megy, amerre kéne.

– Csuli sokáig a mozdíthatatlan, kövér paraszt-nagygazda típusa volt a színpadon. A Nemzeti Színház egykori híres Csulija...

– Tompa Pufi...

– ...igen, ő volt, és nagyszerű volt. A „zsidó paraszt”. Neki aztán nem forgott az agya. Beleragadt a saját mozdíthatatlanságába. Ahogy a későbbi előadások a kedélyes, népieskedő naturalizmusba.

jó vele szórakozni, és ha megjelenik, akkor történik valami, de az is biztos, hogy valaki belehalhat, és mindenki azt gondolja, hogy jaj, csak ne engem szúrjon ki ma a társaságból, alázzon meg mást, és akkor baromi jókat röhögünk.

– Jellemző az előadás egyik jelenetében a viszonya két nőhöz. A cselédet odébb löki, nem is tekinti embernek, a feleségével viszont gyengéd, pedig talán csálja...

– Biztos, hogy csálja...

– ...és mégis, mintha egy másik dimenzióban szentnek tartaná...

– Ezekről az emberi viszonyokról akartunk beszélni elsősorban. Fel is vetették, Szachmáry figurájában nem jelenik meg a mintagazda, az újító. Zoli az olvasópróbán elmondta, hogy őt elsősorban a szerelmi háromszög érdekli, illetve az, ahogy a férfiak élnek ebben a világban. Lehet, hogy ettől billen kicsit az előadás, de ez volt a fő cél, a Szachmáry–Eszter–Rozika háromszög, és az, hogy a Csuli körüli szálak ettől is különbözzenek.

Csuli számára a felesége: társ. Majdnem férfi. A cseléd az más, az csak eszköz, arra való, hogy megcsöcsö-résszék, vagy még arra sem. De az asszonnyal más hangnemet kell megütni, vele lehet beszélgetni, ráadásul bent maradhat a kocsmában. Ő az egyetlen nő, aki megteheti. Mert Csulinak senki nem mer szólni, és mert neki fontos, hogy ott legyen a felesége.

– És a gyerek, akit letámad?

– A gyerekekkel szemben megszólal a lelkiismerete. Ez tulajdonképpen egy nyolc-tíz perces monológ, ami a korábbi előadásokban nem volt benne. Ezzel kezdődik a második rész. Az első részben tulajdonképpen mindent megtudtunk Csuliról, onnan kezdve már csak egy dolog fontos: a gyerekhez való viszonya. Ha van a figurámnak kifutása, akkor az, hogy én már nem vagyok, el van szúrva az élet, de a tiédben, fiam, még van lehetőség.

– De nem valószínű, hogy ő ezt így megfogalmazza, a gyerek pedig meg sem hallja, csak azt érzi, hogy az apja agyonbeszéli, rátelepszik, ő pedig unja, utálja, a legszíve-

sebben elszökne, és ha akarna, se tudna megszólalni, anynyira elnyomja ez a rettenetes ember.

– Persze, nem arról van szó, hogy irányt akar szabni a gyerekeknek, vagy hogy ő maga más ember lett, hanem megint cécót csinál maga körül, rábőfögi, ráhányja a fiára a szidalmakat, és talán még a lelkét is megnyugtatja, hogy milyen jó apa. Közben pedig látjuk, hogy valójában milyen.

– De valahogy azt érzem, hogy nem ütné meg a gyereket.

– Biztos, hogy nem ütötte meg.

– Látni, hogy a gyerek nem fél. Nem veszi komolyan az apját. Erős ember, veszélyes ember – és mégsem. Van ebben valami tragikomikus.

– A saját gyereked, vagy aki nagyon közel áll hozzád, pontosan tudja, hogy az ilyesmi kisebbrendűségi érzésből jön. Egyébként miközben olvastam, végig azt gondoltam, hogy én természetileg kicsi vagyok ehhez a szerephez. Ott van Szakhmáry Zoltán, egy magas, szép szál ember, és ott van ez a mokány, töpszli kis seggfej,

aki pattog. Ebből a zavarból, meg abból, hogy sokszor odaállok direkt a Zsolt mellé, hogy ott legyen fölöttem, próbáltam megfogalmazni a figurát. Hogy érződjön, ennek a faszinak van valami baja önmagával, a világgal, mindennel. Ezért van az állandó krakélerkedés. Valamit állandóan igazol. Állandóan pörög. Túlpörög.

– Szerintem azonos formátumok. Csak ők ketten. Nem véletlen, ahogy haverkodnak egymással. A többiek egyikükkel sem mernének.

– Ők ketten összetartoznak, ahogy mi is barátok vagyunk Zsolttal, aki érzékeny, állandóan önmagát marcangoló, remek színész. Én pedig látszólag sokkal magabiztosabb és vehemensebb vagyok, és mondogatom Zsoltnak, hogy mit foglalkozik mindig magával. Az egyik próbán volt egy szurkálódós vitánk, és mondtam egy „csulis” poént a társulat előtt Zsoltól – természetesen óriási sikerem volt vele –, mire Zsolt azt mondta, hogy de nekem legalább van fiam.

– Neked lányod van.

– Nekem három lányom van, és ő pontosan tudta, hogy ezzel mit mond. Bezerédi pedig azt mondta, hogy ez az, ezt akarom látni a színpadon is köztetek. És a legvégén is azért mondom úgy azt a bizonyos mondatot, hogy „Gyáva népek nincs hazája, Zoltánkám”, mert ez szemrehányás, hogy itt hagyott, és most már teljesen egyedül maradok. Ezek után nincs más, csak az éneklés, meg az, hogy vakon előre. Tényleg vakon.

– Vagyis a semmibe rohan a nagy akarás. Mert hogy van valami megfogalmazatlan akarás, jobbra vágyás, az korábban megjelent az egyszerre groteszk és lírai lepkefogás-jelenetben. Ami nem a szereplőkben fogalmazódik meg, hanem a nézőben. Szinte brechti módon.

– Olyan, mintha beszéltél volna Bezerédivel.

– Nem beszéltem.

– Ő is kiemelte nekünk a lepkefogást, a napfogyatkozást és a hulló csillagot. Három emblemikus képet akart, aminek önmagában is jelentése van. A lepkefogásnál először úgy volt, hogy kivilágosodik a háttér, de aztán rájött, hogy fölösleges. Szándékosan kerültek be ezek a szimbólumok, elemelve az egészet a nagy dunga-dunga-dungából. Hogy megjelenjen valami lehetőség a jobbra. Ugyanezt mondta, hogy ne mi játsszuk el, hanem a nézőben csapódjon le.

– Végül is segített neked, hogy Csuli bizonyos fokig mégiscsak az alkatodra lett osztva, vagy inkább gátolt? Nem gondoltál arra, hogy nagyobb kihívás olyan szerepet kapni, amelyik nem egyezik az alkatoddal, vagy éppen ellentétes vele?

– Nem gondolkodom ilyesmin. Inkább az foglalkoztat minden esetben, hogy mit tennék, ha olyan helyzetbe kerülnék, mint a figura, akit játszom. Csulinál is azokat az indulatokat vagy energiákat próbáltam mozgósítani, amik bennem vannak. Vagy az apámban voltak. Csuli sokkal inkább az apám, mint én. Ő mérnök volt, borzalmasan hirtelen haragú, vöröslő fejű ember. De ez bennem is megvan valamennyire. Tehát ha kell, akkor egyszerűen kinyitom a csapot, és ráengedem. Itt van nagy szükség egy rendezőre, aki visszafog.

– Egy percig sem érzem, hogy elereszted magad. Hogy alkatból vagy ösztönből reagálsz. Tudom, hogy a jó színésznél az ösztön az első, de utána jön a kontroll. A váltásoknál nem kellett feltétlenül arra gondolnom, hogy a két állapot között lejátszódik egy pszichológiai folyamat, hanem világos volt, hogy egyszerűen megváltozott a helyzet, és arra

máshogyan reagálsz, nem naturalista eszközökkel, hanem élesen, gesztusból.

– Zsámbékinál és Székelynél ezt nagyon meg lehetett tanulni. Egyfelől azt, hogy hogyan kell kinyitni a csapot, aztán hogy hogyan kell elzárni. Egyszer egy osztálytársnőm egy Phaedra-monológot mondott el, párnát használt gyerekként, és irtózatosan bőgött, de úgy, hogy ömlött a szeméből a könny. És akkor Zsámbéki azt mondta, hogy remek, maga fantasztikusan csinálja, de nem azt akarom, hogy maga sírjon, hanem hogy én sírjak. Egyébként Horvairól hallottam egy hasonlót, ő is azt mondta, hogy nagyon jó, most csinálja meg még egyszer. Ez arról szól, hogy előnyös, ha van az emberben egy adomány, és mozgósítani tudja, de muszáj, hogy legyen kontroll is.

– *Azt mondtad valahol, Orgon a kedvenc szereped. Orgon puha ember, nem áll két lábbal a földön, hanem megszállott, vak hittel buzog, finomkodik, és idealista módon szerelmes – a szó minden értelmében – Tartuffe-be. Úgy érzem, ez alkatilag nem te vagy.*

– Ez is érdekes, mert ott is Zsolttal játszottunk együtt, ő Tartuffe. Alföldi rendezte. Amikor megtudtuk, hogy a Tartuffe-öt játszunk, majdnem biztos voltam benne, hogy én leszek Tartuffe, és ő lesz Orgon. De fordítva lett. Alföldi akkor azt mondta, hogy ha egy ilyen típusú ember, amilyen én vagyok – vagy amit a köztudatban jelentek –, vagyis valaki, aki szeret élni, és nagyon tudja, hogy kell csinálni, szóval ha egy ilyen embert elkap valaki, az sokkal nagyobb tragédia a néző számára, mint az, ha egy született veszteszt hálóza be egy nagyon tehetséges ember. Egyébként – visszatérve az alkatra – én nagyon naiv ember vagyok. Engem nagyon meg lehet lóbálni. Nagy szívem van, könnyen kinyílik, és könnyű belelépni. És nem veszem észre az utolsó pillanatig. De nem baj, nem bánom. Ezt kevesen gondolják, vagy kevesen tudják, mert másmilyen képet alakítanak ki rólam. Nem is akarok megváltozni, mert közben sok ajándékot is kaptam ettől, és sokkal őszintébben, sokkal boldogabban tudok szeretni valakit vagy valamit. Csak aztán nagyon-nagyon fáj, amikor átvágnak. Úgyhogy ez megvolt bennem Orgonból.

– *Viszont nem éreztem megoldottnak Pálfi Tibort a Hermelinben. Lehet, hogy kissé inkorrekt erről beszélni, hiszen nem egy eleve rád osztott szerepről van szó, ráadásul tragikus pillanatban, Kaszás Attila halála után ugrottál be.*

– A bemutatóra egyáltalán nem gondolom, hogy meg tudtam oldani. Görcs volt bennem, ami azóta talán oldódott. Pedig Pálfi Tiborban is sok van belőlem. Én is szeretem a nőket, nekem is sok hasonló viszonyom volt...

– *Pálfi feminin férfi...*

– A feminin alkatból, az önimádatából, ami nála őszinte, megpróbálok játékot csinálni. Képzeld el egy jó értelemben vett bohócot. Szórakozom a körülöttem levőkkel, például Toncsival, akit Básti Juli játszik. Mindjárt az elején van egy oltári nagy monológom, abban most az is benne van, hogy Toncsi, ne hülyéskedj már, tudod, hogy milyen vagyok. Ami hiányzik belőlem a szerephez, azt megpróbálok ebből a nagy ívű, játékos emberből megoldani.

– *Közelíték egy másik „alkatidegen” szerepedhez, amit viszont nagyon jónak tartok. Megnéztem a honlapodat, és nincs feltüntetve a szerepeid között...*

– Van honlapom? Nem tudtam...

– *Jobb, ha tudod. Bóni nincs rajta. Egy táncoskomikus gróf. Nem „valóság”, hanem könnyedség és technika, mozgásba transzponált áriázás. Egy operettes Pálfi Tibor.*

– Jó, hogy a Hermelin után hoztad föl, mert a Bóninál az vette le a vállamról a súlyt, hogy operett. Nyugodtan lehetett hülyülni, könnyednek vagy édesnek lenni. A Hermelinnél minden súly összeadódott, a szerepátvétel, Szomor, a szöveg, valóságos szimfónia, amiből ha kiveszünk egy szót, összeomlik az egész dallam. Mindez egyszerűen összeroppantott. A Bóninál nem volt veszélyérzetem. Úgy mentem ki a kötélre, hogy egy lábon átugrálok rajta, nem lehet probléma. Ott más probléma volt. Ott ül négyezer ember, és úgy jövök be, hogy háttal vagyok, így befordulok, várj, megmutatom [megmutatja – K. T.], és azt mondom: „itt vagyok”. Akkor már nagyon ment nekem a televízió, és azt éreztem, hogy négyezer ember ül, előredől és vár. Eltelt öt vagy hat perc, volt három vagy négy szövegpoén, olyanok, hogy ha más játssza, azok már valószínűleg bejönnek... Ott nekem még meg kellett győződnöm a nézőket. Talán az első dal után már hátradőltek, és azt mondták, hogy igen, ő a Bóni.

– *Jó, hogy említetted a televíziót. Oda távoztál a Katonából. Ezt most firtatni fogom. De előbb beszéljünk a Katonáról, vagy menjünk vissza még előbbre, amikor arról beszéltél, mit lehetett megtanulni Székelytől és Zsámbékától. Tényleg, még mit?*

– Mindent. Címzavakban össze lehet foglalni. Tiszteességet, munkát, alázatot, elképesztő odaadást. Székely Gábor azt mondta az első órán, hogy a színész nem ember. Én a sportból jöttem, csapkodtam az osztálytársaim meg a sportolótársaim fenekét, hogy gyérünk, fog ez menni... és akkor ott ül velem szemben egy ősz hajú ember, és az az első mondata, hogy a színész nem ember. Én meg azt kérdeztem: hogyhogy nem?! Most meg azt kell mondanom, hogy igaza volt. A színész földal mindent. Földadja a családját, a barátait, amikor meghal az édesanyja – jó, ezt most kicsit sarkosan mondom –, azon gondolkodik, miközben sír, hogy ezt majd hogy fogja földélni, amikor a színpadon áll, és sírnia kell. Ez nem normális, maradjunk ennyiben. De van valami mámor, ami talán kompenzálja. Székely azt tanította meg, hogy soha nem lesz jó, amit csinálsz. Ez nekünk, főiskolásoknak borzalmas volt. Egy „jó napot”-ra mondtott hetven instrukciót, mi meg ott álltunk huszonegy vagy huszonkét évesen, és azt mondtuk, hogy ez lehetetlen, nem létezik, én ebből a „jó napot”-ból csak tizenhatfélét tudok megmutatni. Zsámbéki meg azt mondta, hogy itt, ennél a mondatnál lökje arrébb a telefon, és annak az meg az lesz a jelentése, megoldja a dolgot. Ez a két ember tökéletesen kiegészítette egymást, sokáig szinte egyek voltak. Amikor fölvettek a főiskolára, azt hittem, Székely és Zsámbéki egy ember. Mindenki úgy emlegette őket, hogy *székelyzsámbéki*. Nekünk az volt a mázlink, hogy minket ez az *egy tanár* tanított.

– *Mégis elmentél a Katonából, a „székelyzsámbéki”, illetve Zsámbéki színházából.*

– Ez úgy történt, hogy egy művészsztínháznak voltam a tagja, ilyen mesterekkel és kollégákkal, de közben arra vágytam, hogy egy kicsit még nyalogassák a hátam, hogy én milyen szuper gyerek vagyok. A televíziózás ezt a gyarlóságot vagy hiúságot elégitette ki népszerűségben, ismertségben. Zsámbéki szólt, hogy ez nem tetszik

neki, nem szeretné, ha én reggel a narancsbőrről beszélgetnék, este pedig Fortinbras lennék a *Hamlet*ben. Én meg azt mondtam: miért ne lehetne? Akkor egyszerűen azt mondta, hogy döntsem el, mit akarok. Maradok a Katona tagja, vagy a televíziózást választom. És akkor nem volt mese, a fizetésem a fele volt a ház hiteltörlesztésének, ahol két gyerekkel laktunk.

– *Tegyük föl, hogy a Katonában megkeresed azt, amit a tévében. Akkor is elmentél volna? Ez elméleti kérdés, mert Magyarországon a legjobb művészszínház nem tud annyit fizetni a színészeinek, hogy megjelenek belőle.*

– Ez szerintem szuper kérdés. Elmentem volna. Nem a Katonából, bárhonnan. Akkor is akartam volna televíziózni. Ez semmi más, csak gyarlóság. Nekem ez az utam, ez vagyok én. Vágytam arra, hogy szeressenek. Ma is mindig megpróbálok mindenkinek megfelelni, és borzasztóan rossz kedvem van, ha valaki nem szeret.

– *Tehát nem tudnád magad mindenestül odaadni a színeszetnek. Hogy csak az legyen, semmi más. Esetleg négy hónapos próba egy stúdióban.*

– En nem vagyok erre alkalmas. Mondják, hogy egy szakmai műhely tudja a legjobb előadásokat csinálni. De ahhoz olyan vezető kell, mint Székely vagy Zsámbéki. Egy szektafőnök. Attól nem lesz jó egy színház, hogy négyen összeülünk egy szobában, és baromira átélünk. Egy idő után ez besül, legalábbis nekem. Nekem kellenek az információk a világból. Erre volt jó a *Reggeli* a televízióban. Nagyjából tisztában vagyok vele, hogy az micsoda, és miben vettem részt, mindenestre rengeteg emberrel és döbbenetes dolgokkal találkoztam. Egyébként Székely mondta mindig, hogy járjunk busszal meg villamossal, és igaza volt. Nem tudom, mikor ültem utoljára buszon. Fogalmam sincs, hogy élnek ma az emberek a buszon. A buszt átvitt értelemben kell érteni.

– *Nem gondolod, hogy a televíziós celebség tönkrevágja azt a képet, amelyet a néző kialakít Solnessről vagy Hamletről? El lehet képzelni Básti Lajost vagy Gábor Miklóst mint celebet? Mi ketten egyszer összevitattoktunk erről egy POSZT-fórumon. Azóta sok minden megváltozott, én is másképp látom egy kicsit...*

– Ha nekem ez gondot okozna, akkor nem csinálnám. Nehéz úgy beszélni, hogy az ember ne tűnjön nagyképűnek. Ha van bennem annyi erő és tehetség, akkor meg tudom őrizni magam. Amikor elmegyek vidékre, mondjuk, ahová eljárók vadászni – onnan kizárt dolog, hogy feljöjjenek a Katonába vagy akár a Nemzetibe színházban látni engem –, művész úrnak szólítanak. Pedig nekik műsorvezető vagyok a televízióban. De ez nem válasz a kérdésemre. Az a világ már nem jön vissza, amikor Básti Lajos vagy Tolnay Klári cekkerrel nem mehetett le a piacra, mert összetörte volna a színészi alkottott képet. Ilyen már nincs. Ezelőtt tíz évvel, Gyula bácsival – Bodrogi Gyulával – még nem voltunk ilyen jó barátok, de egy vadásznapon együtt voltunk. Ő a főzőverseny zsűrijében vett részt, én meg egy verset mondtam. Valaki meg átszólt egy bankos asztaltól, így csettintgetve, cicegve, Bodroginak. Én akkor még a Katona tagja voltam, nagyon erősnek éreztem magam, és az volt az érzésem, hogy odamegyek, és beverek a fejébe ennek az embernek, hogy ne csettintgessen a Bodrogi Gyulának. A Gyula bácsi meg azt mondta, hogy nyugi, én jobban ismerem őket, maradj, nincs semmi gond ezzel. Az öreg már akkor bölcs volt, tudta,

merre megy a világ. Már Gyuszik vagyunk, és Bucik vagyunk. Ez nekem akkor elmondhatatlanul megdöbbenő volt. Már csak az hiányzott, hogy na, gyere, öreg, bohóckodj nekünk egy kicsit.

– *A világ arra „megy”, amerre visszük. Gyakran előbb kínálunk föl valamit, valami gagyit, és épp ezáltal lesz rá „igény”. Engem az nem zavar, hogy egy mai Básti vagy Tolnay cekkerrel megy vásárolni, mert úgy gondolom, hogy a színész igazi „imázsa” éppen az, hogy civilben ugyanolyan, mint a többi ember, és akkor a néző elhiszi, hogy ő maga is lehet Hamlet. Egyszer előadás után láttam Bruno Ganzot Salzburgban, ahol Coriolanust játszotta, kijött a színházból, csiptetővel összefogta a nadrágját, kilakatolta a biciklijét, és elkarikázott. Ha feltűnt, hát azzal, hogy a sok kiöltözött sznob között ő volt „a munkás külsejű ember”.*

– Akkor nálunk László Zsolt a Bruno Ganz. Fölveszi a hátizsákját, és elbringázik haza.

– Kösz, hogy segítettél, ő az én emberem. Engem kifejezetten zavar, hogy sok színész – és még több nem színész – a médiában vagy egy tévés zsűriben a celebet játssza, meszterkéli pózokat vesz föl, „eladja magát”, a szó minden értelmében. Hozzáteszem, ez rád nem vonatkozik, te nem maszkirozod át magad, mindig önmagad vagy.

– Jobban nem nagyon tudtál volna megdicsérni. Belehalnék, ha civilben elkezdénék szerepeket játszani. Gyűlölöm a megjátszós fotókat a színésztáblákon. Nyisd ki a *Színészlexikont*, ha találsz kétszáz színészből négyet, aki őszintén néz a kamerába, akkor gratulálok.

– *A műsorvezetés civilség vagy szerep?*

– Bizonyos szempontból szerep. Azt játszom, hogy műsorvezető vagyok. Pontosan tudom, mikor fogom elővenni a drámai hangom, vagy mikor sütök el egy viccet. Viszont ha ez alakítás, akkor a Csuli nem az. A Csulin nem gondolkodom. Nem tudom így aggyal megcsinálni.

– *A Nemzeti Színház tagjának lenni presztízs? Másképp is kérdezhetem: fontos neked, hogy a Nemzeti tagja vagy?*

– Válaszolok: fontos nekem, hogy a Nemzeti tagja vagyok.

– *Azért szerződtél oda, mert ott hagytak tévézni?*

– Azért szerződtem oda, mert Schwajda hívott. Szerintem meghallotta, hogy Zsámbékival összerúgtam a port, és ők nem voltak jóban. A *Tragédia* volt az első, és egy hétre rá jött *A vihar*, ő meg odáig ment, hogy megkérdezte, két szerep közül melyiket akarom. Nem gondolkodtam, éreztem, hogy meg kell próbálni. Nálam ez ilyen egyszerű. Amikor Schwajda után előbb Huszti lett az igazgató két hétig, majd jött egy miniszteri biztos, azt hiszem, Bosnyák Miklós, akkor nekem épp volt egy nagy balesetem. Sokáig altattak, fél évig nem tudtam színpadra lépni, és csak annyit kértem, ne húzzon le a társulati listáról, hogy ha majd jön egy új igazgató, ő dönthesse el, hogy oké vagyok-e neki, vagy sem. Így is történt Jordánnal. Tamásnál is nagyon jól éreztem magam. Ő olyan biztonsági színházat próbált csinálni, Alföldi meg nem. Alföldi megpróbálta vagy megpróbálja megmutatni – és ezt most szándékosan emeltem ki, mert remélem, hagyják majd még dolgozni –, hogy Európában milyen ma a színház. Ezért hoz be rengeteg külföldi előadást, ezért csinálta meg *A parkot* és *János vitézt* úgy, hogy az utolsó felvonást kicsit megfirkázta.

– *Hiszed is, hogy Alföldinek engedni fogják tovább csinálni a Nemzeti Színházat?*

– Nagyon pozitív gesztus lenne, ha nem kezdenék el azonnal bántani. Iszonyatosan nehéz helyzetben van ez

a szakma. Nagyon kevés az igazán tehetséges ember. Még kevesebben vannak, akik alkalmasak arra, hogy a Nemzeti Színházat vezessék. Szerintem óriási baki lenne, ha Alföldit, aki elindult egy úton, és elég markánsan indult el, eltávolítanák. Most erősen emelkednek a nézőszámok is. Ma voltam az Andrássy úti jegypénztárban [a beszélgetés felvételének időpontja február 11. – K. T.], ahová néha reklám céljából beültetnek színészeket. Ketten voltunk ott a Zsolttal, két órán át. Meglepődtünk, hogy hányan, hányféle korosztályból és háttérből jönnek, munkáscsalád, értelmiségi család, idősek, fiatalok, és mindenféle kérték jegyet, de a hölgy mind-egyikre azt mondta, hogy csak áprilisra tud adni. Szerintem ennél szebb dolog nincs, hogy ebben a gazdasági helyzetben, amikor egy jegy háromezer forint, vagy kétezer-nyolcszáz, eljön egy négytagú család, kifizet tízezer forintot. Tele van a színház.

– Szerinted milyen legyen ma Magyarországon a Nemzeti?

– Mutassa meg, hol tart a színház Európában, és mutassa meg a saját értékeinket. Szerintem ma jó irányba tart a Nemzeti.

– Nem biztos, hogy a politikának a jövőben ugyanez lesz az elképzelése.

– A politikának ne legyen elképzelése a Nemzeti Színházról. A művészeknek és a nézőknek legyen elképzelésük. A politikus üljön be mint néző, és örüljön.

– Úgy gondolod, hogy ha szükség lesz rá, a színházi szakma és főleg a társulat veszi a bátorságot, hogy komolyan kiálljon Alföldi mellett?

– Ezt nehezen tudom megítélni. Nagyon remélem, hogy igen. Néhányan elkezdünk beszélgetni arról, mit lehetne csinálni. Mindenekelőtt, hogy úgy mondjam, erőltetni kellene a párbeszédet. Még azelőtt, hogy a dolgokat előre eldöntenék. Meg kellene hallgatni az embereket, és nem egy irodában eldönteni, hogy mi legyen. Egyébként ez megy az egész országban, beszélhetnék a vadásatról is, nemcsak a színházról. Ott is olyan emberek döntenek a dolgokról, akik nem jönnek ki az irodából. Lehetetlen, hogy ugyanígy, egy irodában dolgozó ember döntse el, ki legyen a Nemzeti Színház vezetője, vagy hogy milyen irányba menjen. Muszáj, hogy beszéljünk, muszáj, hogy legyen erről kommunikáció, mert enélkül felelős ember nem hozhat döntést.

– Január végén a Nemzeti Színházban volt egy nemzetközi konferencia a Nemzeti Színházról mint intézményről. Az egyik cseh felszólaló azt mondta, hogy a prágai Nemzeti Színház színészeinek akkora a tekintélyük, hogy egy miniszter százszor is meggondolja, mielőtt megpróbál rájuk kényszeríteni valamit. Ha megteszi, számíton rá, hogy belebukik.

– Hát ez nálunk nem így van. Úgy gondolom, a legfontosabb lenne időt és lehetőséget adni, hogy hosszabb távon tudjon egy társulat együtt dolgozni. Ha minden negyedik vagy ötödik évben másik igazgató jön, és egy másik válogatotat állít össze, akkor mindig mindent előről kell kezdeni. Önmagában pár évig el-tart, amíg a néző kezdi elfogadni az elképzelést, a formát vagy a stílust. Egy darabig hagyni kell, hogy – mondjuk – felnőjön velünk egy generáció. Különb-nincs értelme az elkezdett munkának.

– Az említett konferencián az is elhangzott, hogy a szlovák Nemzeti Színház sztrájkolt, amikor annak idején a Mečiar-kormány föllépett velük szemben, és a társulat nyert. A wrocławai Teatr Polski képviselője pedig elmondta, hogy

két városban is elemi felháborodás tört ki, amikor önkényesen váltottak le túl „elitnek” nevezett színházigazgatót, és az egyik helyen ez is hozzájárult a polgármester bukásához a következő választáson. Úgy látszik, ahol a színházi szakma vagy a színház társadalmi háttere erős, ott egyszerűen nem lehet mindent megcsinálni. Nálunk vajon miért lehet?

– Ha röviden akarok fogalmazni: ebben az országban mindent meg lehet csinálni következmények nélkül. Azokban az országokban, amelyekről beszélsz, olyan erős a színház és a film, hogy van miről beszélni. Ma Magyarországon, amennyire én látom, ez egyelőre nem így van.

– Jó lenne, ha a Nemzeti Színház tagjának lenni egyszerre jelentene kiváltságot és tekintélyt. De épp az említett országokban a kis színházaknak, a stúdióknak is nagy a tekintélyük. A népszerűségi indexed megengedné, hogy kis helyen játssz, ha valaki ilyen „alternatív” kalandba hívna?

– Abszolút el tudom képzelni. Életem egyik legnagyobb élménye volt, amikor Schillinggel dolgoztam a Közellenségben. Jó, az a Katona József Színház Kamrája volt, kiemelt hely, tehát nem mondható művészi áldozatnak az abban való részvétel, de most is úgy gondolom, nem attól függ, hogy kicsi hely vagy nagy hely, hanem attól, hogy mennyire tehetséges az illető szellemi vezető, akiről már beszéltem.

– Azért firtatom ezt, mert te mint széles körben és a populáris kultúrában is ismert színész sokat tehetsz a színházról alkotott képzet alakításában. Szerencsére nem szerepsz szappanoperákban – a Tűzvonalban nem az –, nem is illenél bele. Nem gondolod, hogy a szappanopera-panel – a díszletpanel, a szövegpanel, a játékpánél –, vagyis az álvalóság, az áldráma, az álszínház nagyon ártalmas? Hogy akik ezt a komplex hazugságot életszerűnek hiszik, erre kondicionálódnak, és ezt várják el a színháztól is?

– Nem igazán tudom, de nem hiszem. Ezt a helyén kell kezelni. Az átlagember nem gondolkodik azon, hogy ezek színészek vagy sem. Elfogadja annak, ami. Gyűjt Isaurának, és elvárja, hogy aki az orvost játssza, részesítse elsősegélyben a buszon azt, aki rosszul lett. Megnézik a sorozatot, aztán bejönnek a színházba, élőben látnak egy alakítást, valós könnyeket és valós indulatokat – szerintem megdöbbennek és megcsodálják. Ott és akkor a színészt csodálják. Más szinten jelenik meg bennük a két dolog.

– Kettős életet élnek mint nézők. A felszínt nézve ugyanezt lehetne mondani rád is, de ez mégsem igaz, nem látszol meghasonlottnak. Nem tudom megállni, fölteszem a bulvárkérdést: milyennek képeled magad tíz év múlva?

– Tudod, magadat nem nagyon figyeled, miközben csinálod a dolgodat. Nem gondolkodol azon, hogy most hol tartasz, el vagy foglalva azzal, hogy tiztől kettőig próba, este héttől tizig előadás. Csak ahogy itt beszélgettünk, csináljuk az interjút, döbbenek rá, hogy negyvenkét évesen a Nemzeti Színház egyik vezető színésze vagyok, kilenc előadásban játszom, közülük hat oltári főszerep. Ha végiggondolom, arra jutok, hogy ugyanezt tíz éven keresztül nem lehet folyamatosan csinálni. Ha nem gondolom végig, akkor azzal foglalkozom, hogy február 22-én elkezdem próbálni a *Vadászjelenetek Alsó-Bajorországban* című darabot, bemutató április végén vagy május elején. Addig látok el. Csinálni kell. Azt, ami adódik, vagy amire az embernek lehetősége van.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: KOLTAI TAMÁS